

Bruselj, 11.10.2023
COM(2023) 577 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Demografske spremembe v Evropi: nabor orodij za ukrepanje

1. UVOD

Ljudje po vsej Evropi živijo dlje in bolj zdravo. Pričakovana življenjska doba se je podaljšala zaradi splošnega družbenega in gospodarskega napredka Evrope v zadnjih desetletjih, vključno z boljšim življenjskim standardom, dostopom do izobraževanja in usposabljanja ter napredkom na področju zdravstvenega varstva in medicine. Ker se pričakovana življenjska doba podaljšuje, mora Evropa zgraditi „družbo dolgoživosti“, ki ceni daljšo življenjsko dobo starejših, opolnomoča starejše državljane ter spodbuja blaginjo in dobro počutje sedanjih in prihodnjih generacij.

Vendar demografske spremembe neposredno vplivajo na človeški kapital EU in njeno konkurenčnost. Pričakovati je, da se bo zaradi staranja prebivalstva in zmanjševanja delovno sposobnega prebivalstva stopnjevalo pomanjkanje delovne sile in povečal pritisk na javne proračune. Staranje prebivalstva bo verjetno močno vplivalo tudi na naložbe, produktivnost in podjetniško dejavnost. Poleg tega demografske spremembe vplivajo na socialno, teritorialno in medgeneracijsko kohezijo naših demokratičnih družb, saj so nekatere države članice in regije bolj prizadete kot druge.

Evropski svet je v sklepih iz junija 2023 pozval k oblikovanju nabora orodij za obravnavanje demografskih izzivov in zlasti njihovega vpliva na konkurenčnost Evrope. Državljeni pričakujejo skupno ukrepanje EU in svojih nacionalnih vlad za obvladovanje demografskih sprememb in njihovih vplivov. Ustrezne politike bi morale temeljiti na načelih enakosti spolov in medgeneracijske pravičnosti¹, upoštevati lokalne razmere podeželskih in oddaljenih regij ter usvojiti druge svetovne megatrende, kot sta zeleni in digitalni prehod. Obseg naloge zahteva usklajen vsevladni pristop, ki bo na demokratičen in vključujoč za vse akterje v gospodarstvu in družbi. Na ta način je mogoče demografske trende upravljati tako, da se okrepi splošna odpornost Evrope, kot so poudarili državljani in državljanke EU v okviru Konference o prihodnosti Evrope².

Demografske spremembe so odvisne predvsem od življenjskih odločitev posameznikov in družin. Vendar bi morale politike EU in nacionalne politike pomagati zagotoviti, da bodo ljudje v Evropi lahko uresničili svoje želje. V ta namen bi bilo treba prilagoditi javne politike in podporo na ustrezni ravni, da se omogoči:

- i. boljše usklajevanje **družinskih želja in plačanega dela**, zlasti z zagotavljanjem dostopa do kakovostnega otroškega varstva ter usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, da bi spodbudili enakost spolov;
- ii. podpiranje in opolnomočenje **mlajših generacij**, da uspevajo ter razvijajo svoja znanja in spretnosti, in olajševanje njihovega dostopa do trga dela in cenovno dostopnih stanovanj;
- iii. opolnomočenje **starejših generacij** in ohranjanje njihove blaginje z reformami v povezavi z ustreznimi politikami glede trga dela in delovnega mesta;

¹ Medgeneracijska pravičnost je ideja pravičnosti oziroma pravice med različnimi generacijami. Uporablja se lahko za pravičnost v dinamiki med otroki, mladimi, odraslimi in starejšimi ter med sedanjimi in prihodnjimi generacijami. Nanaša se na več področij in vključuje teme, kot so ekonomska ali socialna pravičnost, življenjski standard ali podnebne spremembe.

² Konferenca o prihodnosti Evrope – poročilo o končnem izidu, maj 2022 (15. predlog: demografski prehod).

- iv. po potrebi pomoč pri odpravljanju pomanjkanja delovne sile z **upravljanimi zakonitimi migracijami**, ki v celoti dopolnjujejo izkoriščanje potenciala talentov iz Unije.

Orodja EU – regulativne instrumente, okvire politike in financiranje – bi bilo treba učinkovito kombinirati z nacionalnimi in regionalnimi politikami, da bi opolnomočili in podprli vse generacije, da bodo lahko uresničile svoje življenjske odločitve in potencial v gospodarstvu in družbi na splošno.

2. ZARADI DEMOGRAFSKIH SPREMEMB SE SPREMINJAJO NAŠA GOSPODARSTVA IN DRUŽBE

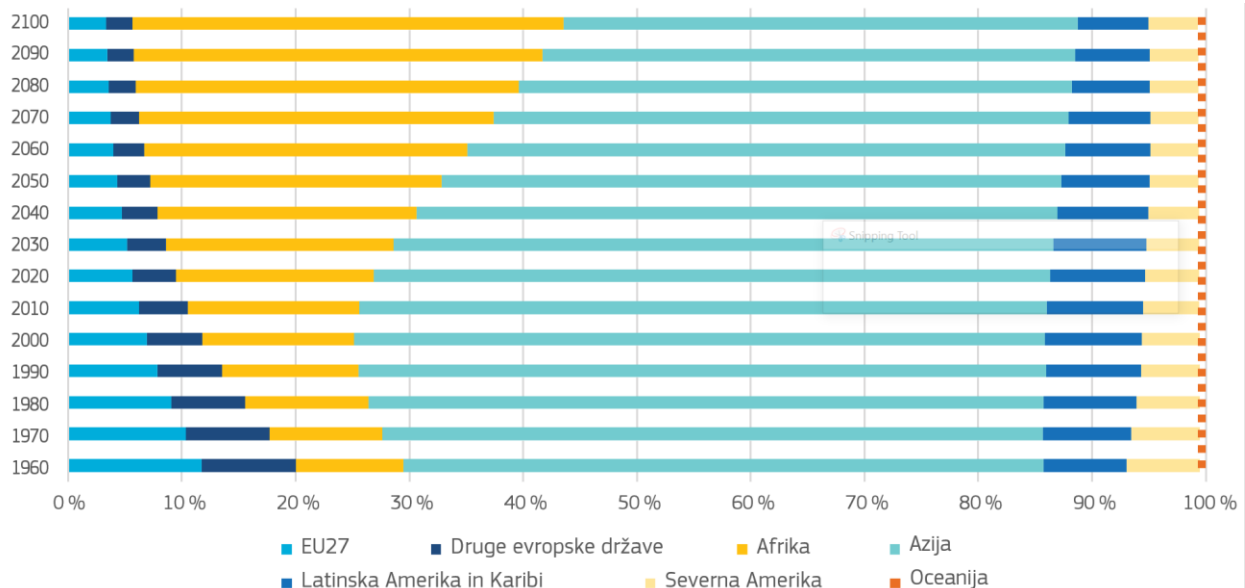
V prihodnjih letih bi zmanjševanje in nadaljnje staranje prebivalstva EU lahko negativno vplivalo na dolgoročno konkurenčnost EU. Po napovedih naj bi svetovno prebivalstvo v 21. stoletju stalno naraščalo, staranje pa bo čedalje pomembnejši demografski trend po vsem svetu³. Smer in hitrost demografskih sprememb se med državami razlikujeta, velik delež rasti svetovnega prebivalstva pa se napoveduje v državah z nizkimi dohodki. V EU bo število prebivalstva zaradi staranja in upadanja rodnosti doseglo vrhunec okoli leta 2026, nato pa se bo v prihodnjih desetletjih postopoma zmanjševalo. Delovno sposobno prebivalstvo EU naj bi se po napovedih zmanjšalo (za 57,4 milijona do leta 2100), koeficient starostne odvisnosti starejših pa naj bi se povečal (s 33 % na 60 % do leta 2100)⁴. Zaradi teh trendov se bo delež EU v svetovnem prebivalstvu še naprej zmanjševal (s 6 % danes na manj kot 4 % leta 2070⁵), kar bi lahko zmanjšalo relativno težo enotnega trga v svetovnem gospodarstvu in zmanjšalo geopolitični vpliv EU.

³ Oddelek Združenih narodov za gospodarske in socialne zadeve, odsek za prebivalstvo, World Population Prospects 2022 (Napovedi za svetovno prebivalstvo iz leta 2022).

⁴ Employment and Social Developments in Europe, Annual Review (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled), SWD(2023) 248 final.

⁵ Glej Poročilo o vplivu demografskih sprememb (COM(2020) 241 final). The impact of demographic change – in a changing environment (Vpliv demografskih sprememb – v spreminjajočem se okolju) (SWD(2023) 21 final).

OCENJENI IN PREDVIDENI DELEŽ SVETOVNEGA PREBIVALSTVA PO CELINAH, 1960–2100 (V %)

Če demografske spremembe ne bodo obravnavane, se pomanjkanje delovne sile lahko še stopnjuje, kar bo privedlo do ozkih grl v gospodarstvu. Že zdaj je pomanjkanje delovne sile v EU rekordno, upadanje delovno sposobnega prebivalstva pa je eden od več različnih dejavnikov, ki vplivajo na to. V več državah članicah in regijah je zlasti veliko povpraševanje po strokovnjakih na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva, matematike (STEM), informacijskih in komunikacijskih tehnologij, gradbeništva in oskrbe ter prevoza (zlasti voznikov tovornjakov in avtobusov)⁶. Ker se bodo pripadniki generacije „baby boom“ (rojeni od sredine štiridesetih do sredine šestdesetih let prejšnjega stoletja) upokojili do sredine tridesetih let tega stoletja, naj bi se pomanjkanje delovne sile tako v visokokvalificiranih kot tudi nizkokvalificiranih poklicih znatno povečalo, če ne bo trendov z nasprotnim učinkom. Aktivacija delovne sile in zvišanje plač v posebej prizadetih poklicih lahko ublažita pomanjkanje delovne sile. Hkrati pa bo potrebna rast produktivnosti, sicer lahko naraščajoči stroški dela vplivajo tudi na konkurenčnost podjetij EU v primerjavi s konkurenti iz drugih večjih gospodarstev.

Demografske spremembe lahko ustvarijo nove priložnosti v različnih sektorjih, vendar tudi prispevajo k nekaterim tveganjem strateških odvisnosti. Staranje evropskega prebivalstva povečuje potencial „srebrnega gospodarstva“ na ocenjenih 28,1 % BDP EU v letu 2025⁷. V „družbi dolgoživosti“ se priložnosti pojavljajo v različnih sektorjih in na različnih področjih, kot so tehnologija, zdravstvo in oskrba, medicina, prehrana in dobro počutje, izobraževanje in vseživljenjsko učenje, promet in finančne storitve ter socialno gospodarstvo. Demografske spremembe vplivajo tudi na dostop do nekaterih kritičnih zdravil, saj povečujejo povpraševanje po zdravilih za zdravljenje bolezni, povezanih s starostjo, in oskrbo starostnikov, kar vpliva na

⁶ Employment and Social Developments in Europe, Annual Review (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled) (SWD(2023) 248 final).

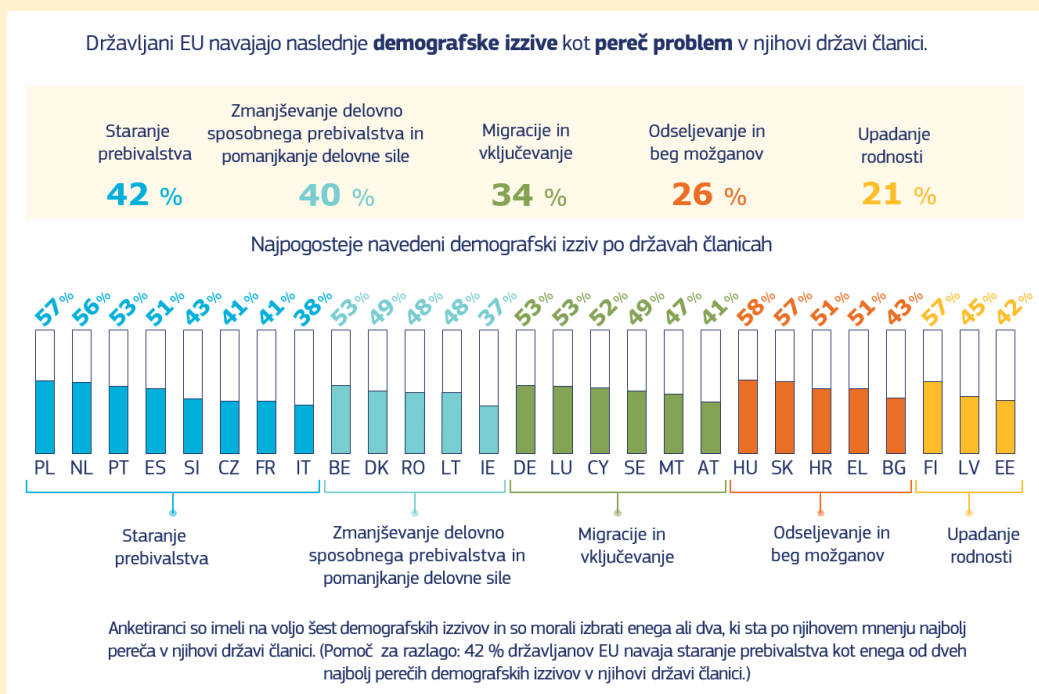
⁷ V „srebrnem gospodarstvu“ gospodarska dejavnost služi potrebam ljudi, starih 50 let in več, na primer s kupljenimi proizvodi in storitvami ter nadaljnjo gospodarsko dejavnostjo, ki jo ustvarjajo njihovi izdatki. Evropska komisija (2018), The Silver economy – Final report (Srebrno gospodarstvo – končno poročilo), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

prednostne naloge raziskav in razvoja na področju farmacije. Poleg tega lahko pomanjkanje delovne sile ovira ambicije za povečanje lokalne proizvodnje.

Demografske spremembe povečujejo izziv produktivnosti. Večja produktivnost, ki jo deloma spodbujajo inovacije in avtomatizacija (npr. uporaba robotike, umetne inteligence), ter kopičenje plač, povezanih s tem razvojem, lahko prineseta „dividendo dolgoživosti“, ki deluje kot protiutež upadanju delovno sposobnega prebivalstva. Vendar se stalno povečevanje produktivnosti lahko izkaže za izziv, zlasti ker nižje stopnje prihrankov starejših generacij usmerjajo vire v potrošnjo in ne v produktivne naložbe. Pri starejših delavcih je morda tudi bolj prisotna potreba po posodobitvi njihovih znanj in spretnosti. Poleg tega staranje prebivalstva zmanjšuje podjetniško dejavnost, saj je manj verjetno, da bodo starejše starostne skupine ustanovile novo podjetje, medgeneracijski prenos poslovanja pa postaja bolj zapleten in manj pogost.

Kako Evropejci vidijo demografske spremembe in njihove posledice?

Glede na rezultate nove raziskave Eurobarometer se 7 od 10 Evropejcev strinja, da demografski trendi ogrožajo dolgoročno gospodarsko **blaginjo in konkurenčnost EU**.

Večina Evropejcev (51 %) meni, da bi moralo obvladovanje demografskih sprememb **ostati politična prednostna naloga** tako za EU kot za države članice, velika večina (85 %) pa se strinja, da je za to potrebno **tesno sodelovanje vseh ravni upravljanja**.

Na vprašanje o političnih rešitvah so prednostni ukrepi državljanov, ki obravnavajo staranje prebivalstva, zagotovitev ustreznih **pokojn**, ki bodo ostale cenovno dostopne **prihodnjim generacijam** (49 %), ter zagotavljanje visokokakovostnih in cenovno dostopnih storitev **zdravstvenega varstva** (49 %). Na trgu dela državljani menijo, da so ukrepi, ki obravnavajo

brezposelnost mladih, najučinkovitejši (61 %), sledijo pa jim politike za **usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja** (48 %) ⁸.

Staranje prebivalstva povečuje pritisk na javne proračune. Upad delovno sposobnega prebivalstva povzroča pritisk na zmanjševanje prihodkov od dohodnine in prispevkov za socialno varnost. Nasprotno pa naj bi se zaradi staranja prebivalstva odhodki za zdravstveno varstvo, dolgotrajno oskrbo in pokojnine povečali s 24,6 % BDP v letu 2019 na skoraj 27 % leta 2040⁹. Posledično lahko pritisk na javne proračune zmanjša fiskalni manevrski prostor, ki je na voljo za naložbe v druge prednostne naloge politike, kot sta zeleni in digitalni prehod. Poleg tega starajoča se družba potrebuje naložbe v prilagojene rešitve na področju mobilnosti in infrastrukture ¹⁰, ki lahko koristijo celotnemu prebivalstvu ter se izvajajo na okolju in digitalizaciji prijazen način.

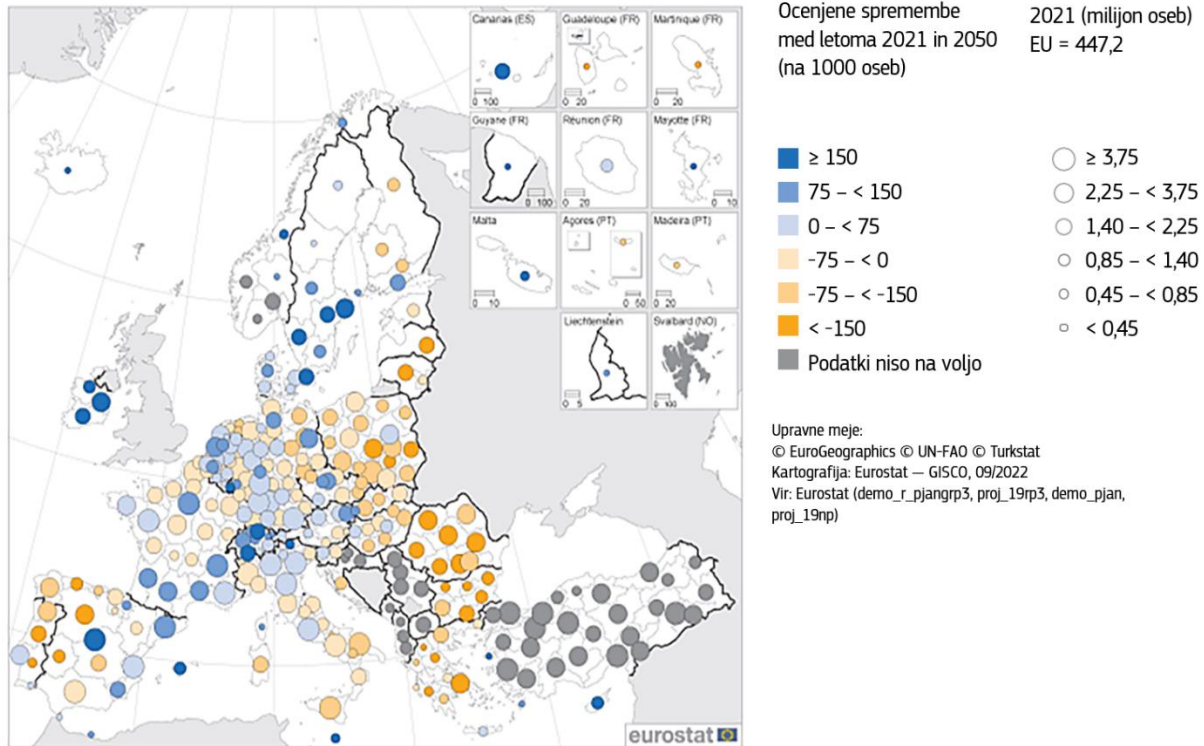
Demografska preobrazba EU je povezana z drugimi svetovnimi megatrendi, kot sta zeleni in digitalni prehod. Emisije CO₂ so tesno povezane z ravno dohodka, pa tudi s starostnim profilom potrošnikov. Čeprav starejši ljudje v absolutnem smislu porabijo manj, pa običajno živijo v manjših gospodinjstvih in imajo večje potrebe po energiji, kar pomeni več emisij na prebivalca. Poleg tega so bolj zastopani na podeželskih območjih, kjer je odvisnost od uporabe avtomobilov večja. Ker se delež starejših v prebivalstvu povečuje, se ocenjuje, da bodo do leta 2060 do 39 % emisij ustvarili ljudje, starejši od 65 let. Hkrati podnebne spremembe in onesnaženost zraka škodljivo vplivajo na umrljivost in obolevnost prebivalstva, zlasti na ranljivejše skupine, vključno s starejšimi. Podnebna kriza in degradacija okolja lahko igrata vlogo tudi pri odločanju za otroka. V okviru digitalnega prehoda lahko tehnologija poveča stroškovno učinkovitost zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe ter izboljša dostop do storitev in njihovo kakovost, tudi v podeželskih in oddaljenih regijah ter za invalide in osebe z omejeno mobilnostjo. Vendar lahko slaba digitalna infrastruktura in nizke ravni digitalnih spretnosti povečajo razlike med regijami, skupinami in generacijami.

⁸ Flash Eurobarometer 534, Demografske spremembe v Evropi (terensko delo: 1.–14. september 2023).

⁹ Evropska komisija (2021), The 2021 Ageing Report – Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2021 – gospodarske in proračunske napovedi za države članice EU).

¹⁰ Glej Končno poročilo skupine na visoki ravni za prihodnost socialne zaščite in socialne države v EU (2023).

RAZVOJ PREBIVALSTVA, 2021–2050

Obstaja nevarnost povečevanja teritorialnih razlik v državah članicah in med njimi. Nekateri regije se soočajo s skupnimi izzivi staranja prebivalstva, nizkim deležem ljudi s terciarno izobrazbo, ki stagnira, ter izseljevanjem mladih in izobraženih. To bi jih lahko potisnilo v past nerazvoja talentov in omejilo njihovo zmogljivost za izgradnjo trajnostnih, konkurenčnih in na znanju temelječih gospodarstev¹¹. Zaradi demografskih in strukturnih sprememb se številne manj razvite in podeželske regije vse pogosteje soočajo s pomanjkanjem delovne sile in znanj ter nizko regionalno konkurenčnostjo in zmožnostjo privabljanja naložb, pri čemer obstajajo v nekaterih državah znatne delitve med mesti in podeželjem¹². Take teritorialne razlike tudi spodkopavajo socialno kohezijo ter zaupanje v demokratične institucije in procese v Evropi¹³.

3. ORODJA POLITIK: OBRAVNAVANJE IN OBVLADOVANJE DEMOGRAFSKIH SPREMEMB

Oblikovalci politik na vseh ravneh morajo ustvariti okolje, ki ljudem po vsej Uniji omogoča uresničevanje njihovih življenjskih odločitev ter usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Poleg teh prizadevanj lahko zakonite migracije in učinkovito vključevanje državljanov tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU, pomagajo ublažiti pritiske na trgu dela ter

¹¹ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o izkoriščanju potenciala nadarjenih posameznikov v evropskih regijah (COM(2023) 32 final).

¹² Kohezija v Evropi do leta 2050, osmo poročilo ekonomski, socialni in teritorialni koheziji (SWD(2022) 24 final).

¹³ Evropska komisija (2021), The Demographic Landscape of EU Territories (Demografska slika ozemelj EU), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

dodatno spodbujajo inovacije in podjetništvo. Celovit nabor orodij politike EU je že na voljo za podporo državam članicam pri obvladovanju demografskih sprememb in njihovih vplivov. Nabor orodij, predstavljen v tem sporočilu, temelji na najboljših in obetavnih praksah iz vse Unije ter dopolnjuje ukrepe na nacionalni ravni. Gradi na zavedanju, da je treba upoštevati teritorialno razsežnost demografskih sprememb, zlasti v regijah, ki se soočajo z upadanjem števila prebivalstva in znatno izhodno mobilnostjo mladih delavcev („beg možganov“).

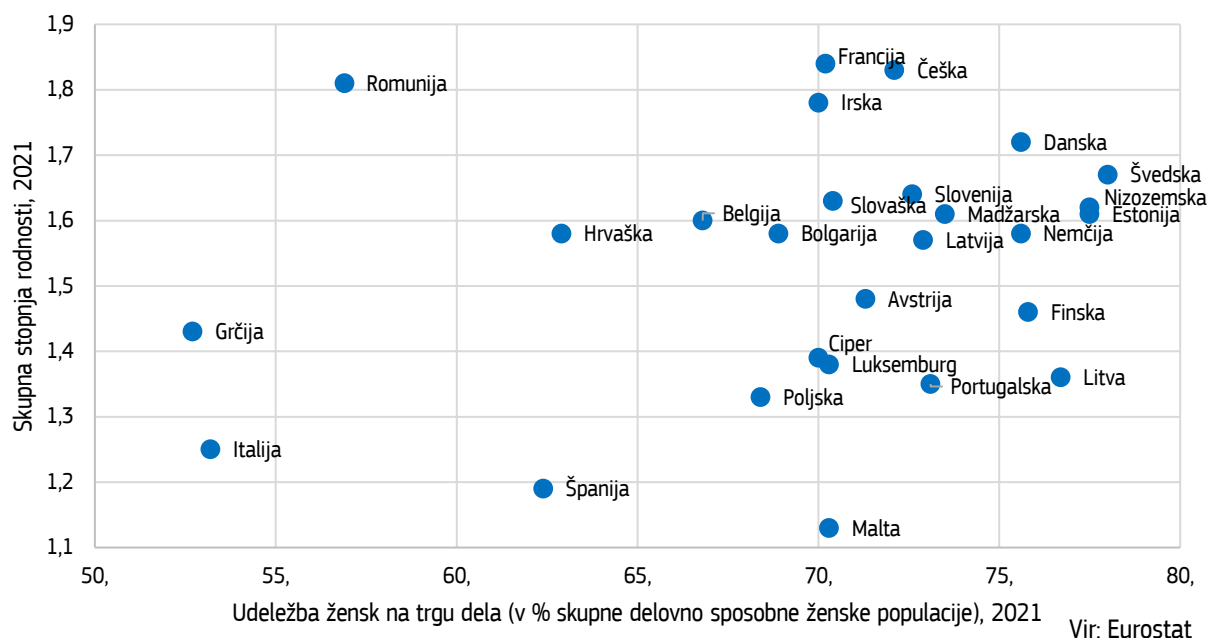
CELOVIT PRISTOP K DEMOGRAFSKIM SPREMEMBAM

3.1. Usklajevanje družinskih želja in plačanega dela

Vsakdo bi moral imeti podporo, da bi se lahko odločil za poklicno pot in družino. Odločitev za otroke je osebna izbira. Vendar lahko na te odločitve vpliva kakovost življenja, razpoložljivost oskrbe in stanovanj ter priložnosti za delo in ustrezen dohodek. Vse več mladih se pozneje odloča za družino ali pa se odločijo za manjše število otrok. Vendar so številni od njih, zlasti visoko izobražene ženske, na vprašanje odgovorili, da bi želele imeti več otrok, kot jih dejansko imajo. Med ključnimi elementi, ki pojasnjujejo vrzel med dejansko in želeno velikostjo družine, so težave pri usklajevanju dela in obveznosti oskrbe ter trdovratne neenakosti med spoloma, pa tudi ekonomska in socialna negotovost, povezana z zaposlitvenimi možnostmi, življenjskimi stroški in stanovanji.

STOPNJE DELOVNE AKTIVNOSTI ŽENSK IN STOPNJE RODNOSTI V EU

Da bi dosegli cilj EU glede stopnje delovne aktivnosti do leta 2030¹⁴, si moramo prizadevati, da bi se vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v primerjavi z letom 2019 vsaj prepolovila. Povečanje udeležbe žensk na trgu dela bi lahko bila ena od najučinkovitejših rešitev za negativne posledice staranja prebivalstva¹⁵. Kljub izboljšavam v zadnjih desetletjih je udeležba žensk na trgu dela še vedno manjša od udeležbe moških. V EU je stopnja delovne aktivnosti žensk še vedno za 10,7 odstotne točke nižja od stopnje delovne aktivnosti moških in se med državami članicami precej razlikuje (od 20,1 odstotne točke v Romuniji do 1,4 odstotne točke v Litvi).¹⁶ V nekaterih državah članicah, kot sta **Švedska in Danska**, je stopnja delovne aktivnosti žensk relativno visoka, namreč višja od 75 % (skupaj s podpovprečno vrzeljo stopnje delovne aktivnosti med spoloma), razmeroma visoka pa je tudi njihova stopnja rodnosti v primerjavi z EU. Vendar ženske v skoraj vseh državah članicah, vključno z zgoraj navedenimi, pogosteje delajo s krajšim delovnim časom kot moški, plačna vrzel med spoloma pa je še vedno velika, zlasti pri ženskah z otroki, pri čemer so med državami članicami velike razlike¹⁷.

Ocenjuje se, da se 7,7 milijona žensk v EU zaradi neplačanih obveznosti oskrbe ne more vključiti na trg dela. Za primerjavo se ocenjuje, da to zadeva le 450 000 moških¹⁸. Udeležba mater z dojenčki na trgu dela se je v zadnjih dveh desetletjih še poslabšala¹⁹, kar je pogosto še leta vplivalo na njihovo poklicno pot in dohodke. Pomembna je tudi intenzivnost oskrbe: zaposlenih je le 35 % neformalnih oskrbovalcev, ki zagotavljajo več kot 40 ur oskrbe na teden (v

¹⁴ Voditelji držav in vlad EU so na socialnem vrhu v Portu leta 2021 med drugim podprli krovni cilj zaposlovanja do leta 2030 iz akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, da bi bilo do leta 2030 zaposlenih vsaj 78 % prebivalstva, starega od 20 do 64 let.

¹⁵ Evropska komisija (2019), Demographic Scenarios for the EU: Migration, population and education (Demografski scenariji za EU: migracije, prebivalstvo in izobraževanje), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

¹⁶ Glej Pregled socialnih kazalnikov za evropski steber socialnih pravic.

¹⁷ Leta 2021 je bila v EU bruto plača na uro pri ženskah v povprečju za 12,7 % nižja kot pri moških; največja plačna vrzel med spoloma v EU je bila zabeležena v Estoniji (20,5 %), najnižja pa v Luksemburgu (-0,2 %).

¹⁸ Evropski inštitut za enakost spolov (2020), Gender inequalities in care and consequences for the labour market (Neenakost spolov na področju oskrbe in posledice za trg dela).

¹⁹ Employment and Social Developments in Europe, Annual Review (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi, letni pregled) (SWD(2023) 248 final).

primerjavi z 71 % tistih, ki zagotavljajo manj kot 10 ur)²⁰. Ženske so še vedno odločno premalo zastopane v številnih deficitarnih poklicih, kot je IKT. To stopnjuje pomanjkanje delovne sile in koeficient starostne odvisnosti, saj pomeni manj delovno aktivnih ljudi zdaj in v prihodnosti. Nadaljnje povečanje potrebe po oskrbi zaradi staranja lahko nesorazmerno prizadene ženske, saj je breme neformalne oskrbe še vedno neenakomerno porazdeljeno.

Cenovno ugodno, dostopno in kakovostno otroško varstvo staršem omogoča usklajevanje plačanega dela in družinskega življenja. V strategiji EU o otrokovih pravicah²¹ je poudarjeno, da je treba zagotoviti dostop do vključujočega, nesegregiranega in kakovostnega izobraževanja. Leta 2022 je bila le tretjina otrok, mlajših od treh let (35,7 %) v EU, deležna formalne vzgoje in varstva predšolskih otrok, pri čemer so bile velike razlike znotraj držav in med njimi, stopnja udeležbe socialno ogroženih otrok pa je bila znatno nižja. Le devet držav članic je doseglo revidirani barcelonski cilj 45-odstotne udeležbe

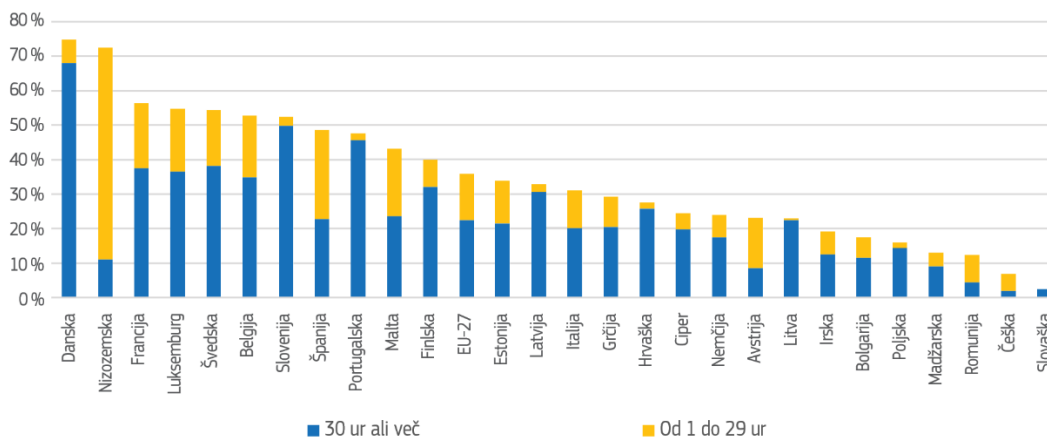
v vzgoji in varstvu predšolskih otrok do leta 2030. Samo na **Danskem** je otroško varstvo za skoraj polni delovni čas resničnost za večino vseh otrok, mlajših od treh let. Razširitev cenovno dostopnih in kakovostnih storitev varstva, kot je na primer predvideno v načrtu za okrevanje in odpornost **Portugalske**, lahko pozitivno vpliva na delovno aktivnost žensk, zlasti v državah s trenutno nizko udeležbo žensk na trgu dela in nizkimi deleži zagotavljanja formalnega varstva. Razvoj socialne infrastrukture bi znatno koristil podeželskim in oddaljenim regijam z nizko razpoložljivostjo storitev varstva. Dostopno, cenovno ugodno in kakovostno otroško varstvo staršem omogoča ustvarjanje družine, hkrati pa ohranjanje neodvisnega zaslužka in nadaljevanje poklicne poti.

Hrvaška želi v svojem načrtu za okrevanje in odpornost razširiti vzgojo in varstvo predšolskih otrok z naložbami v višini približno 215 milijonov EUR. Njen cilj je vsem otrokom, starejšim od štirih let, zagotoviti mesto v predšolski vzgoji in varstvu, hkrati pa ustvariti tudi 22 500 novih mest z naložbami v gradnjo in prenavo, s čimer bi se zmanjšale regionalne neenakosti.

²⁰ Van der Ende, M. et al. (2021), Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU (Študija o pogostosti in stroških neformalne dolgotrajne oskrbe v EU), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²¹ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, Strategija EU o otrokovih pravicah (COM(2021) 142 final).

OTROCI V FORMALNEM OTROŠKEM VARSTVU (DELEŽ OTROK, MLAJŠIH OD TREH LET, V %)

Prožne ureditve dela ter politike za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja lahko ženske razbremenijo bremena oskrbe. Izkušnje, pridobljene v državah članicah, kažejo, da imajo lahko različni ukrepi dolgotrajne učinke na ponovno uravnoteženje bremena oskrbe med staršema, med drugim s prožnimi delovnimi vzorci, ustreznimi pravicami do dopusta, zlasti očetovskim dopustom in neprenosljivim dobro plačanim starševskim dopustom, v kombinaciji z ukrepi za povečanje njihove izrabe. Očetje v EU imajo pravico do najmanj 10 dni plačanega očetovskega dopusta in štirih mesecev plačanega starševskega dopusta, vendar so bile te pravice doslej različno prenesene v nacionalno zakonodajo. **Španija** in **Finska** na primer ponujata razmeroma dolgo trajanje očetovskega dopusta²². Vendar pa očetje na splošno redko izkoristijo starševski dopust. Oskrbovalski dopust, ki je na primer velikodušno zagotovljen na **Nizozemskem**, lahko pomaga ostati na trgu dela tudi tistim, ki imajo obveznosti oskrbe do drugih vzdrževanih sorodnikov. Prožne ureditve dela lahko pripomorejo k usklajevanju delovnega časa z družinskimi obveznostmi, vključno z delom s krajšim delovnim časom, ki je dobro uravnoteženo med obema spoloma. Izkoriščanje dela na daljavo, kadar je to mogoče in pod ustreznimi pogoji, lahko prav tako prispeva k boljšemu usklajevanju družinskega in poklicnega življenja.

Ciljno usmerjene davčne reforme in reforme socialnih prejemkov lahko zagotovijo, da se delo izplača. V povprečju slabo plačana mati samohranilka, ki se zaposli v EU, izgubi približno dve tretjini bruto plače iz zaposlitve zaradi kombinacije stroškov otroškega varstva, ukinjenih nadomestil in davkov²³. Dobro zasnovani sistemi davkov in prejemkov zagotavljajo, da so posamezniki in družine finančno na boljšem pri nastopu plačanega dela, na primer z odpravo odvračilnih davčnih ukrepov za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu. Znižanje dohodnine ali uvedba/razširitev dohodninskih davčnih olajšav za osebe z nizkimi dohodki lahko prispeva k temu, da ljudje sprejmejo plačano zaposlitev, hkrati pa se ohrani progresivnost neposredne obdavčitve, da se zavaruje financiranje socialne zaščite in javnih naložb. Otroški dodatki lahko začasno podpirajo ustvarjanje družine. Vendar je pomembno zagotoviti, da je

²² Evropska komisija (2022), The transposition of the Work-Life Balance Directive in EU Member States: A long way ahead (Prenos direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja v državah članicah EU: pot je še dolga), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²³ OECD (2022), Net childcare costs in EU countries, 2021 (Neto stroški otroškega varstva v državah, 2021).

njihova zasnova ciljno usmerjena in ne odvrča žensk od sprejema plačanega dela, kot je na primer urejeno s „prožnim dodatkom za nego“ **na Finskem**.

Ključna orodja na ravni EU:

- Z **direktivo o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja**²⁴ je bila uvedena pravica do plačanega očetovskega dopusta, plačanega starševskega dopusta, pravica do oskrbovalskega dopusta in pravica do možnosti prožnih ureditev dela za vse zaposlene starše (otrok do najmanj osmega leta starosti).
- Nadaljnje pravno varstvo vključuje zlasti **direktivo o nosečih delavkah**²⁵ (pravica do minimalnega porodniškega dopusta in varstvo pred odpovedjo v času dopusta) ter **direktivo o enakih možnostih in enakem obravnavanju moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu**²⁶ (zaščita pred odpovedjo v času očetovskega in posvojiteljskega dopusta).
- **Priporočilo Sveta o vzgoji in varstvu predšolskih otrok**²⁷ spodbuja države članice, naj povečajo udeležbo v teh storitvah z določitvijo ambicioznih ciljev in podpira zagotavljanje kakovostnih, cenovno ugodnih in dostopnih storitev s posebnim poudarkom na vključevanju otrok iz prikrajšanih okolij.
- Deklaracija „**Ženske na digitalnem področju**“ države članice zavezuje k spodbujanju udeležbe žensk v digitalnem okolju ter sodelovanju z javnim in zasebnim sektorjem ter civilno družbo, da bi dosegle enakost v tehnologiji.

Naslednji ključni koraki:

- Pregled **direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja** leta 2027 bo priložnost za oceno, ali pravila še vedno ustrezajo razvijajočim se delovnim praksam.
- Komisija bo v okviru svoje strategije za enakost spolov organizirala **kampanjo za pravice do usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja** z namenom ozaveščanja zaposlenih staršev in oskrbovalcev o njihovih pravicah ter v okviru **programa za državljanstvo, enakost, pravice in vrednote** objavila razpis za projekte, namenjene spodbujanju družinam prijaznih ureditev delovnega časa in priznavanju vrednosti oskrbe.
- Države članice naj bi do junija 2024 Komisijo obvestile o ukrepih, ki se izvajajo ali načrtujejo na podlagi **priporočila Sveta o vzgoji in varstvu predšolskih otrok**, da bi dosegle dogovorjene cilje za leto 2030.

3.2. Podpiranje in opolnomočenje mlajših generacij za uspeh

Potencial mladih v Evropi še ni v celoti izkoriščen. Leta 2022 več kot desetina mladih v EU, starih od 15 do 29 let, ni bila zaposlena niti se ni izobraževala ali usposabljala (NEET)²⁸. Med

²⁴ Direktiva (EU) 2019/1158 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU.

²⁵ Direktiva Sveta 92/85/EGS z dne 19. oktobra 1992 o uvedbi ukrepov za spodbujanje izboljšav na področju varnosti in zdravja pri delu nosečih delavk in delavk, ki so pred kratkim rodile ali dojijo.

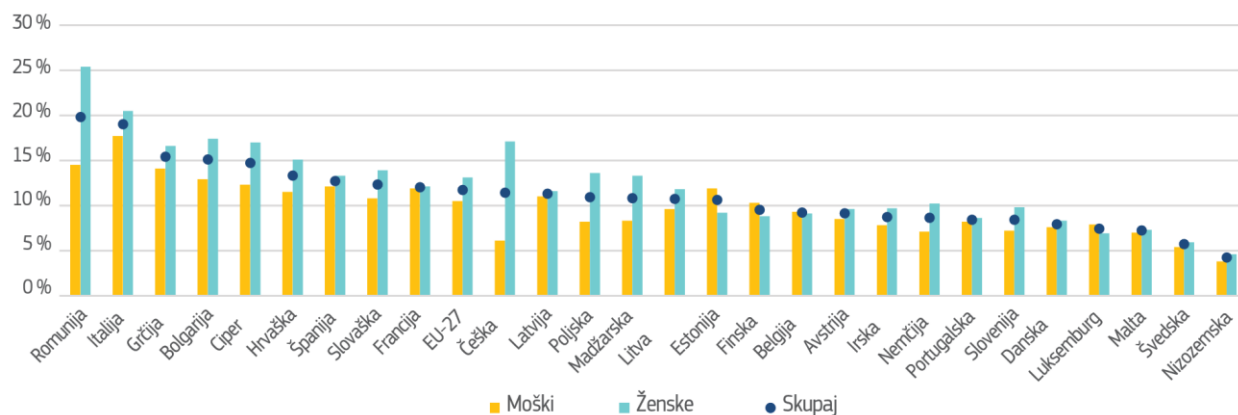
²⁶ Direktiva 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (preoblikovano).

²⁷ Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o vzgoji in varstvu predšolskih otrok: barcelonska cilja za leto 2030 (2022/C 484/01).

²⁸ Glej Pregled socialnih kazalnikov za evropski steber socialnih pravic.

njimi je 13,1 % mladih žensk, 20 % rojenih zunaj EU in 56 % mladih Romov, starih od 16 do 24 let. Ta problem kaže na velike teritorialne razlike v EU, posebno visoke stopnje mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, pa so v južnih in vzhodnih regijah EU ter v najbolj oddaljenih regijah Francije. V nekaterih od teh regij je bila več kot četrtina vseh mladih NEET. Mladi iz prikrajšanih okolij, na primer s starši z nizko stopnjo izobrazbe, običajno dosegajo slabše rezultate v šoli in so bolj izpostavljeni tveganju zgodnjega opuščanja šolanja. Ker mladi ne obiskujejo šole in niso zaposleni, ne morejo pridobiti izkušenj in se učiti na delovnem mestu, kar lahko vpliva na njihove dolgoročne zaposlitvene možnosti. S tem se poslabšujejo koeficienti odvisnosti aktivnega, zaposlenega prebivalstva v primerjavi s tistimi, ki niso vključeni na trg dela.

MLADI (STARI OD 15 DO 29 LET), KI NISO ZAPOSLENI, SE NE IZOBRAŽUJEJO ALI USPOSABLJAJO, 2022

Opolnomočenje mladih se začne s spodbujanjem spodbudnega okolja za vse otroke. Otroke je treba zaščititi, podpirati in opolnomočiti. To je še posebej pomembno v formativnih letih življenja otroka. Ključne politične rešitve skupaj s podpiranjem dohodka staršev vključujejo zagotavljanje dostopa do vključujočih, kakovostnih storitev za otroke, zlasti vzgoje in varstva predšolskih otrok, osnovnega izobraževanja (vključno s šolskimi dejavnostmi), zdravstvenega varstva in prehrane. **Bolgarija** bo na primer vložila 245 milijonov EUR iz mehanizma za okrevanje in odpornost za posodobitev orodij za poučevanje in izboljšanje učenja na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike v šolah z ustanovitvijo nacionalnega in treh regionalnih centrov ter več kot 2 200 laboratorijev in visokotehnoloških učilnic na omenjenem področju. Mladi z različnimi ali več ranljivostmi, kot so mladi, ki zgodaj opustijo šolanje, mladi z invalidnostjo ali zdravstvenimi težavami, bi morali biti deležni prilagojene podpore.

Spodbujanje dostopa mladih do kakovostnih delovnih mest, cenovno dostopnih stanovanj in dostojnega življenjskega standarda je ključnega pomena za njihove dolgoročne možnosti. Naložbe v izobraževanje in usposabljanje so bistvene za mobilizacijo mladih in njihovo opremljanje z osnovnimi spretnostmi ter tistimi, ki bodo kos izzivom prihodnosti, denimo tistimi, ki bodo potrebne za zeleni in digitalni prehod, kot so to storili v **Italiji** s pobudo „Šola 4.0“, s katero bodo 100 000 učilnic spremenili v inovativne učne prostore. Kot je poudarjeno v poročilu o strateškem predvidevanju za leto 2023, EU za obvladovanje demografskih sprememb potrebuje zanesljiva orodja za podrobno projekcijo potreb po spretnostih in delovni sili v ključnih sektorjih. Poleg tega ima za nemoten prehod iz šolanja v zaposlitev pomembno vlogo ozaveščanje mladih, kot to na primer počne **Slovenija** s svojimi lokalnimi mladinskimi ambasadorji, ki svoje vrstnike obveščajo o možnostih v okviru jamstva za

mlade, pa tudi o kakovostnih pripravništvih ter poklicnem izobraževanju in usposabljanju, vključno z vajeništvom. Začasna učna mobilnost med regijami in državami lahko poveča priložnosti za mlade. Poleg boljšega vključevanja na trg dela na možnosti mladih za ustvarjanje družine vpliva dostop do osnovnih storitev (vključno s storitvami na področju duševnega zdravja) in cenovno dostopnih, energijsko učinkovitih stanovanj. Na **Madžarskem** je družinska stanovanjska subvencija nepovratna državna subvencija za družine z najmanj enim otrokom, vključno z istospolnimi pari, za nakup ali povečanje stanovanja ali hiše. Družine v manjših naseljih so upravičene do družinske stanovanjske subvencije za podeželje, s katero želi država ohraniti prebivalstvo podeželskih območij. Regije v „pasti nerazvoja talentov“ (ali tiste, ki jim to grozi) potrebujejo ciljno usmerjeno lokalno podporo za oživitve gospodarstva, priložnosti za izobraževanje ter boljši dostop do storitev in stanovanj.

Ključna orodja na ravni EU:

- V okviru strategije EU o otrokovih pravicah je cilj **evropskega jamstva za otroke**²⁹ obravnavati socialno izključenost z zagotavljanjem učinkovitega dostopa do ključnih storitev, vključno z brezplačno vzgojo in varstvom predšolskih otrok, otrokom v stiski.
- **Evropski izobraževalni prostor** določa sedem ciljev za leti 2025 in 2030³⁰, vključno z udeležbo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, zgodnjim opuščanjem šolanja in premajhno uspešnostjo učencev.
- **Sveženj za podporo zaposlovanju mladih**³¹ krepi **jamstvo za mlade**³², saj izboljšuje vključevanje mladih na trg dela, med drugim s krepitvijo spretnosti za digitalni in zeleni prehod.
- Cilj **priporočila Sveta o poklicnem izobraževanju in usposabljanju** je posodobiti poklicno izobraževanje in usposabljanje ter dati nov zagon vajeništvu ter evropskemu okviru za kakovostna in učinkovita vajeništva.
- Pobuda **ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve)** je program čezmejne mobilnosti mladih za podporo mladim, zlasti tistim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, pri vključevanju na trg dela.
- **Program za digitalno Evropo** podpira specializirane izobraževalne programe na področju naprednih digitalnih spretnosti ter pridobivanje digitalnih spretnosti za mlade, zlasti dekleta, na primer v okviru **evropskega tedna programiranja**.
- **Strategija za trajnostno in pametno mobilnost** podpira razvoj rešitev za pametno mobilnost, ki pomagajo preprečevati odseljevanje ter mladim omogočajo dostop do osnovnih storitev (zdravstvo, izobraževanje) in zaposlitvenih možnosti.
- Cilj **strategije za val prenove**³³ je podvojiti letne stopnje energetske prenove v naslednjih desetih letih. Cilj **pobude za cenovno dostopna stanovanja** je izboljšati dostop do cenovno dostopnih stanovanj z dostopom lokalnih projektov do tehničnih in

²⁹ Priporočilo Sveta (EU) 2021/1004 z dne 14. junija 2021 o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke.

³⁰ Za več informacij glej Resolucijo Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše (2021–2030) (2021/C 66/01).

³¹ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z naslovom Podpiranje zaposlovanja mladih: most do delovnih mest za naslednjo generacijo (COM(2020) 276 final).

³² Priporočilo Sveta z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino (2020/C 372/01).

³³ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Val prenove za Evropo – ekologizacija stavb, ustvarjanje delovnih mest, izboljšanje življenj (COM(2020) 662 final).

inovacijskih zmogljivosti.

- **Mehanizem za spodbujanje talentov** podpira regije EU pri usposabljanju, ohranjanju in privabljanju ljudi ter obravnavanju posledic demografskega prehoda.
- Namen **okvira EU-OECD/INFE za finančno usposobljenost otrok in mladih v Evropski uniji** je prispevati k izboljšanju njihove finančne pismenosti, da bodo lahko trenutno in pozneje v življenju sprejemali odločitve v zvezi z denarjem, ki so v njihovem najboljšem interesu.

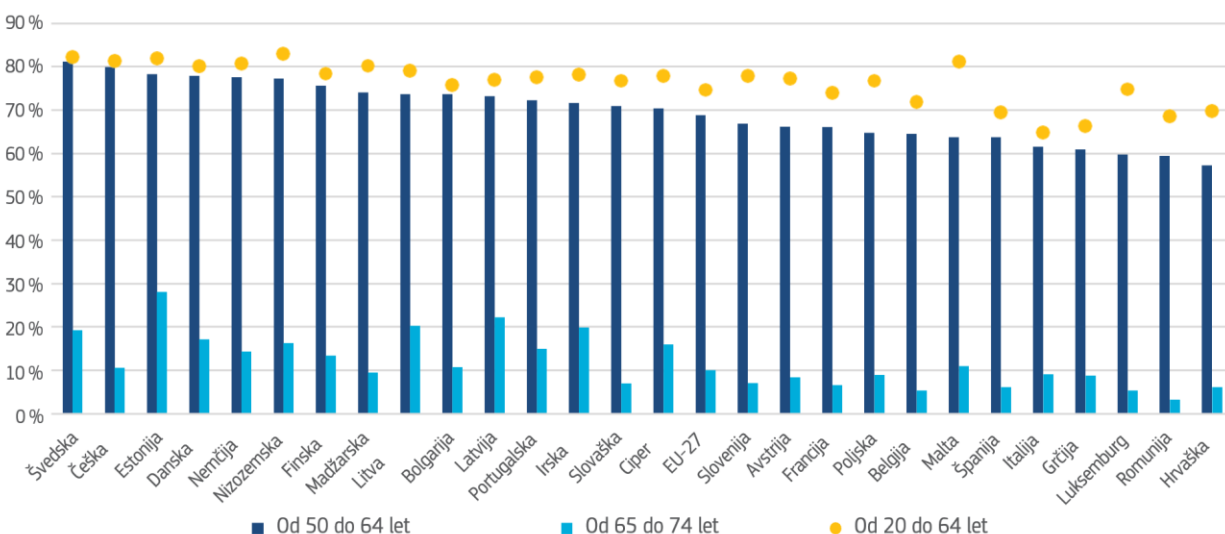
Naslednji ključni koraki:

- Komisija bo v začetku leta 2024 posodobila **okvir za kakovost pripravništev**, ki podpira prehod mladih iz izobraževanja in brezposelnosti v zaposlitev s kakovostnimi pripravništvii.
- V okviru **evropskega jamstva za otroke** je nacionalne akcijske načrte predložilo 24 držav članic. Države članice bodo vsaki dve leti (z začetkom marca 2024) poročale o napredku pri izvajanju, Komisija pa bo splošni napredek pregledala leta 2026.
- V letu 2023 poteka proces razmisleka o vmesnem pregledu **evropskega izobraževalnega prostora** v podporo izvajanju. Komisija bo leta 2025 objavila končno poročilo o evropskem izobraževalnem prostoru.
- Komisija spremlja napredek pri doseganju ciljev za leto 2025, določenih v **evropskem programu spretnosti**.
- Nedavni predlogi Komisije za **priporočila Sveta**, o katerih se bodo dogovarjale države članice, bodo podprli nacionalne organe ter sektor izobraževanja in usposabljanja pri zagotavljanju visokokakovostnega, vključujočega in dostopnega **digitalnega izobraževanja in usposabljanja** za razvoj **digitalnih spretnosti** evropskih državljanov.

3.3. Opolnomočenje starejših generacij in ohranjanje njihove blaginje

V starajoči se družbi je bistveno starejšim delavcem omogočiti, da ostanejo dlje aktivni. Povprečna stopnja zaposlenosti delavcev, starih od 55 do 64 let, se je povečala s 45 % leta 2011 na 60,5 % v letu 2021. Vendar so razlike med državami članicami na tem področju še vedno precejšnje, kar kaže, da so še vedno možne izboljšave. Daljše delovno življenje lahko ljudem omogoči, da posodobijo svoje spretnosti na delovnem mestu in ostanejo aktivni, kar delodajalcem pomaga obdržati zaposlene, hkrati pa spodbuja prenos znanja med večgeneracijsko delovno silo. Prožnejše ureditve delovnega časa podpirajo ohranjanje starejših delavcev, na primer s prožnim ali skrajšanim delovnim časom, in ljudem omogočajo, da ostanejo dlje zaposleni, če se za to odločijo. Pravica delavcev do možnosti prožnega dela (kot je priznana npr. v **Belgiji, Franciji, Nemčiji** in na **Nizozemskem**), lahko prispeva h kulturni spremembi v smeri bolj vključujočih delovnih praks in delovnih mest.

STOPNJE ZAPOSLENOSTI PO STAROSTNIH SKUPINAH (V %)

Podjetja in delavci morajo sodelovati, da bi prilagodili delovne prakse ter spremenili predsodke in stereotipe o generacijah. Spoštovanje starejših državljanov in njihova blaginja sta temelj uspešne „družbe dolgoživosti“ na splošno. V strategijah Unije enakosti, ki jih je Komisija sprejela v letih 2020 in 2021³⁴, je poudarjeno, da se je treba boriti proti stereotipom in v okviru svojih pristojnosti proti diskriminaciji na podlagi starosti, spodbujati raznolikost in vključevanje na delovnem mestu ter vsem zagotoviti enake možnosti, da prispevajo in uspevajo. V celoti bi bilo treba izkoristiti potencial tehnologije za ustvarjanje delovnega prostora, prilagojenega potrebam, ki se spreminjajo skozi celotno življenjsko dobo (npr. večja razpoložljivost ergonomskih delovnih postaj, uporaba tako imenovanih „kobotov“ ali hibridnih montažnih sistemov človek-stroj za zmanjšanje tveganja poškodb zaradi naprežanja).

Zaradi staranja prebivalstva se bo povečalo povpraševanje po finančnem načrtovanju življenjskega cikla. Z večjo udeležbo v dodatnih poklicnih in zasebnih pokojninskih shemah se lahko dopolnijo pokojninski prihodki, med drugih s strukturami, namenjenimi povečanju vključitve v pokojninske načrte poklicnega zavarovanja ali vseevropski osebni pokojninski produkt³⁵. Doseganje boljših rezultatov za državljane, ki vlagajo, da bi se pripravili na prihodnje dogodke (kot so upokojitev, izobraževanje otrok ali dostop do stanovanj), je ključni cilj unije kapitalskih trgov³⁶. S čezmejnimi povezovanjem finančnih storitev se lahko tudi poveča ponudba ustreznih finančnih instrumentov, kot je zavarovanje za dolgotrajno oskrbo. Večja suverenost državljanov v zvezi s tem se lahko zagotovi s finančnim izobraževanjem. Hkrati lahko prizadevanja za spodbujanje vključujočega dostopa do plačilnih in bančnih storitev zagotovijo, da nihče, zlasti pa starejši, ne bo prezrt.

³⁴ Strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025; strategija za enakost LGBTIQ oseb za obdobje 2020–2025; strateški okvir EU za Rome za obdobje 2020–2030; akcijski načrt EU za boj proti rasizmu za obdobje 2020–2025; strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030.

³⁵ Glej tudi končno poročilo strokovne skupine na visoki ravni za pokojnine (2019).

³⁶ Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi direktiv (EU) 2009/65/ES, 2009/138/ES, 2011/61/EU, 2014/65/EU in (EU) 2016/97 v zvezi s pravili Unije o zaščiti malih vlagateljev ter predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) št. 1286/2014 glede posodobitve dokumenta s ključnimi informacijami (COM(2023) 279 final).

Promocija zdravja in preprečevanje bolezni sta ključna dejavnika, ki spodbujata zdravo dolgoživost. S podaljšanjem pričakovane življenjske dobe se povečuje breme nenalezljivih bolezni, vključno z rakom, za katerim nesorazmerno pogosto obolevajo starejši. To zahteva boljšo razpoložljivost in dostopnost storitev za preprečevanje, diagnosticiranje in zdravljenje nenalezljivih bolezni. Za zdrav življenjski slog so potrebni: krovni pristop k oskrbi in podpornim storitvam, ki je osredotočen na posameznika in spodbuja prehod z zdravljenja na promocijo zdravja in preprečevanje bolezni; povezovanje in usklajevanje storitev na spektru, ki obsega oskrbo, avtonomijo in neodvisno življenje, ter spodbujanje aktivnega in zdravega življenjskega sloga pri vseh generacijah, ki je povezan z dobrim duševnim zdravjem in počutjem, kar lahko vključuje delo v splošno korist in prostovoljstvo. Na primer v **Romuniji** se z razvojem sistema e-zdravja in telemedicine, ki je deležen podpore mehanizma za okrevanje in odpornost, izboljšuje dostop do širokega nabora zdravstvenih storitev, zlasti na podeželju in v majhnih mestih.

Zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo je treba okrečiti in povečati njuno stroškovno učinkovitost, hkrati pa ublažiti revščino v starosti, ki še posebej prizadene ženske. Zlasti cenovno dostopne in visokokakovostne storitve oskrbe lahko razbremenijo približno 53 milijonov neformalnih oskrbovalcev v EU, od katerih jih le 65 % opravlja delo s polnim delovnim časom. Naložbe v oskrbo so pomembne za privabljanje in ohranjanje talentov v tem sektorju. Formalnim oskrbovalcem je treba zagotoviti boljše plače in delovne pogoje ter ustrezno usposabljanje, poleg tega pa morajo ustrezni poklici postati privlačnejši – kot na primer v **francoskem** načrtu za podporo pri staranju francoskih državljanov doma³⁷. Poleg tega se zdravstvenovarstveno osebje sooča z neravnovesji, povezanimi s staranjem delavcev, pomanjkljivim nadomeščanja kadrov iz zdravstvenih šol in močnim mednarodnim tekmovanjem za zdravnike ter medicinske sestre in zdravstvene tehnike. Ta neravnovesja so pereča zlasti s teritorialnega vidika, saj je treba racionalizirati zagotavljanje zdravstvenih storitev v regijah, kjer število prebivalstva upada. Če imajo uporabniki ter zdravstveni delavci in negovalci ustrezna digitalna znanja in spretnosti, lahko digitalne tehnologije z digitalnimi zdravstvenimi orodji in podpornimi tehnologijami izboljšajo stroškovno učinkovitost in kakovost storitev. Poleg tega lahko olajšujejo družbene stike in tako zmanjšajo osamljenost, ki vpliva tudi na duševno zdravje.

Za zagotovitev ustreznih in vzdržnih pokojnin je treba poleg pokojninskih reform izvajati tudi podporne politike trga dela. Številne države članice so v zadnjih dveh desetletjih izvedle pokojninske reforme, s katerimi so zvišale zakonsko določeno upokojitveno starost in prilagodile pogoje. Vendar nekatere države članice še vedno zaostajajo³⁸, poleg tega pa morajo pokojninske reforme spremljati dodatni ukrepi, da bodo uspešne. Takšni ukrepi so reforme trga dela, namenjene zagotovitvi prilagojene pomoči in možnosti za vseživljenjsko učenje,

Namen **italijanskega jamstva za zaposljivost delavcev** je pomagati ljudem pri vključevanju na trg dela, pri čemer je poseben poudarek na ženskah, dolgotrajno brezposelnih, invalidnih delavcih, mladih in starejših delavcih. Pobudi je bilo dodeljenih 4,4 milijarde EUR iz instrumenta NextGenerationEU.

³⁷Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o evropski strategiji oskrbe (COM(2022) 440 final).

³⁸Leta 2023 je pet držav članic (Češka, Nemčija, Irska, Luksemburg in Poljska) posamezno prejelo priporočila v zvezi z dolgoročno vzdržnostjo njihovih pokojninskih sistemov in aktivnim staranjem.

spodbujanju ravnanja iskalcev zaposlitve in subvencioniranju zaposlovanja starejših delavcev, primer česar so subvencije v okviru **avstrijske** ciljno usmerjene pobude za zaposlovanje 50+. Takšne aktivne politike trga dela bistveno pripomorejo k temu, da dolgotrajno brezposelni ostanejo del aktivnega prebivalstva, hkrati pa se upoštevajo njihove raznolike potrebe. Starejše, ki želijo delati tudi še, ko že dosežejo upokojitveno starost, bi bilo treba pri tem podpirati. Politike bi bilo treba prilagoditi, da bodo na voljo privlačne možnosti za odložitev upokojitve, ter odpraviti omejitve v zvezi z zaslužkom in druge ovire.

Fiskalno vzdržnost in ustreznost je mogoče okrepiti z izboljšanjem sestave javnih financ in osnove prihodkov sistemov socialne zaščite. Medtem ko bodo prihodki, ki izvirajo iz dohodkov od dela³⁹, še naprej pomembni pri financiranju socialne države, je glede na demografske trende potreben celovitejši razmislek o optimalni davčni mešanici, vključno z oceno možnosti za večjo obdavčitev kapitala, da se nadomesti manko zaradi vse manjšega deleža davčne obremenitve dela. Poleg tega lahko struktura javnih financ postane bolj naklonjena rasti, zaposlovanju in okolju s prerazporeditvijo davčnega bremena z obdavčitve dela⁴⁰ na obdavčitev energije in okoljsko obdavčitev. Komisija od leta 2022 organizira letni davčni simpozij, ki se ga udeležujejo oblikovalci politik, akademiki, podjetja in civilna družba, da bi razmislili, kako prilagoditi našo davčno mešanico z mislijo na leto 2050. Zmanjšanje manj pomembnih ali neučinkovitih odhodkov pa lahko pripomore k prednostnem razvrščanju in boljši učinkovitosti javnih proračunov.

Ključna orodja na ravni EU:

- Cilj okvirne direktive EU o varnosti in zdravju pri delu⁴¹ je zagotoviti varnost in zdravje ljudi pri delu.
- Direktiva o enakosti pri zaposlovanju⁴² štiti pred diskriminacijo pri delu na podlagi starosti.
- Priporočilo Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela⁴³ vsebuje politične smernice za aktivacijske ukrepe na nacionalni ravni.
- V okviru evropske strategije oskrbe priporočilo Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe⁴⁴ državam članicam zagotavlja smernice za krepitev ustreznosti, razpoložljivosti in kakovosti dolgotrajne oskrbe za vse, ki jo potrebujejo, ter za izboljšanje delovnih pogojev oskrbovalcev.
- Priporočilo Sveta o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje⁴⁵ je državam članicam v pomoč pri reformi njihovih socialnovarstvenih mrež s spodbujanjem zadostne dohodkovne podpore, pokritosti in uveljavljanja, dostopa do storitev ter

³⁹ Davčna obremenitev dela je leta 2021 v EU predstavljala 51,4 % skupnih prihodkov od davkov.

⁴⁰ Zlasti z omilitvijo davčnega primeža za osebe z nižjimi in srednjimi dohodki, da se spodbudi plačano delo.

⁴¹ Direktiva Sveta 89/391/EGS z dne 12. junija 1989 o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu.

⁴² Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu.

⁴³ Priporočilo Sveta z dne 15. februarja 2016 o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela (2016/C 67/01).

⁴⁴ Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe (2022/C 476/01).

⁴⁵ Priporočilo Sveta z dne 30. januarja 2023 o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje (2023/C 41/01).

vključevanja na trg dela.

- Zaradi **evropskega akta o dostopnosti**⁴⁶ so ključni proizvodi in storitve dostopnejši starejšim in invalidom, vključno z e-storitvami in določenimi elementi storitev prevoza.
- **Pobuda „Healthier Together“** podpira države EU pri zmanjševanju bremena hudih bolezni ter izboljšanju zdravja in dobrega počutja državljanov, kar prispeva k zdravemu staranju.
- V okviru **celovitega pristopa k duševnemu zdravju** je predstavljenih 20 vodilnih pobud in opredeljenih 1,23 milijarde EUR podpore EU za dejavnosti, ki spodbujajo dobro duševno zdravje vseh generacij s poudarkom na ranljivih skupinah.
- **Evropski načrt za boj proti raku** podpira, usklajuje in dopolnjuje ukrepe držav članic za zmanjšanje bremena raka na celotni poti obravnave bolezni, vključno s **priporočilom Sveta o novem pristopu EU k presejanju raka**⁴⁷.
- **Vseevropski osebni pokojninski produkt** je prostovoljen načrt osebnega pokojninskega zavarovanja, ki ga finančne institucije nudijo državljanom kot novo možnost varčevanja za upokožitev.
- **Okvir finančnih kompetenc EU-OECD/INFE za odrasle v Evropski uniji** spodbuja finančno znanje odraslih, med drugim s podpiranjem programov finančne pismenosti in izmenjav dobrih praks.
- **Računalo potrošnikovega odtisa**⁴⁸ državljanom omogoča, da ocenijo svoj okoljski odtis, in nudi nasvete za usmerjanje vedenja k bolj trajnostnim vzorcem.

Naslednji ključni koraki:

- Komisija sozakonodajalca poziva, naj si prizadevata za hiter dogovor o njenih predlogih o **standardih za organe za enakost**⁴⁹.
- **Skupina na visoki ravni za nediskriminacijo, enakost in raznolikost** spodbuja izmenjavo praks na področjih starostne enakosti in boja proti starizmu. Spomladi 2024 bo objavila dokument o rezultatih.
- Državam članicam se priporoča, da do junija 2024 Komisijo obvestijo o ukrepih, ki se izvajajo ali načrtujejo na podlagi **priporočila Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe**, ter tako dopolnijo stalno spremljanje in podporo nacionalnim reformam.
- Dobitniki **nagrad za dostopno mesto za leto 2024** bodo razglašeni na konferenci ob mednarodnem dnevu invalidov decembra 2023.
- Komisija bo leta 2024 objavila **poročilo o ustreznosti pokojnin** (skupaj z Odborom za

⁴⁶ Direktiva (EU) 2019/882 z dne 17. aprila 2019 o zahtevah glede dostopnosti za proizvode in storitve.

⁴⁷ Priporočilo Sveta z dne 9. decembra 2022 o krepitvi preprečevanja z zgodnjim odkrivanjem: nov pristop EU k presejanju raka, ki nadomešča Priporočilo Sveta (2022/C 473/01).

⁴⁸ <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/cfc>

⁴⁹ Predlog direktive Sveta o standardih za organe za enakost na področju enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost, enakega obravnavanja oseb pri zaposlovanju in poklicu ne glede na vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost, enakega obravnavanja žensk in moških v zadevah socialne varnosti ter pri dostopu do blaga in storitev in oskrbi z njimi ter o črtanju člena 13 Direktive 2000/43/ES in člena 12 Direktive 2004/113/ES (COM/2022/689 final) ter predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o standardih za organe za enakost na področju enakega obravnavanja in enakih možnosti žensk in moških pri zaposlovanju in poklicu ter o črtanju člena 20 Direktive 2006/54/ES in člena 11 Direktive 2010/41/EU (COM(2022) 688 final).

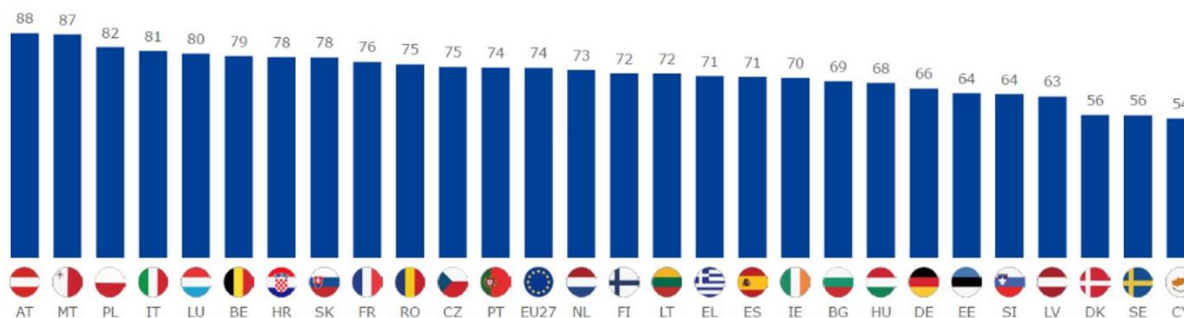
socialno zaščito) in **poročilo o staranju prebivalstva** (skupaj s skupino za staranje).

- Državam članicam se priporoča, da do decembra 2025 poročajo o izvajanju **priporočila Sveta o novem pristopu EU k presejanju raka**.

3.4. Pomanjkanje delovne sile in upravljanje zakonitih migracij

Leta 2022 je bilo pomanjkanje delovne sile v EU rekordno visoko. Medtem ko je stopnja zaposlenosti v EU dosegla novo rekordno visoko raven, je približno 30 % vseh podjetij poročalo o pomanjkanju delovne sile⁵⁰, 74 % MSP pa o soočanju s pomanjkanjem kvalificiranih delavcev⁵¹. Delovne sile primanjkuje v različnih sektorjih in poklicih na vseh ravneh znanj in spretnosti, pomanjkanje pa naj bi se še povečalo. Čeprav so aktivacija delovno sposobnih ljudi, zlasti žensk, mladih in starejših, zmanjšanje pomanjkanja strokovno usposobljene delovne sile, izboljšanje delovnih pogojev v določenih sektorjih in mobilnost znotraj EU ključni za omilitev pomanjkanja delovne sile, ne bodo dovolj za zadovoljitev potreb po vseh deficitarnih poklicih⁵². Zakonite migracije iz držav, ki niso članice EU, lahko delodajalcem pomagajo zapolniti prosta delovna mesta na vseh ravneh znanj in spretnosti, na primer za poklice, ki so glede na industrijski načrt v okviru zelenega dogovora ključni za gospodarstvo ter zeleni in digitalni prehod EU. Glede na obseg trga dela je delovna migracija v EU v primerjavi z delovno migracijo drugod po svetu še vedno nizka⁵³.

MSP, KI SE SOOČAJO S POMANJKANJEM STROKOVNO USPOSOBLJENE DELOVNE SILE (V %)

Osnova: vsa MSP (n=12 909)

⁵⁰ Raziskava podjetij in potrošnikov, Evropska komisija.

⁵¹ Raziskava Flash Eurobarometer 529 (2023).

⁵² Evropska komisija (2023), Letno poročilo o mobilnosti delovne sile znotraj EU za leto 2022, Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

⁵³ Na primer v primerjavi z Avstralijo, Kanado in Združenimi državami Amerike. OECD (2019), Building an EU Talent Pool: A New Approach to Migration Management for Europe, OECD Publishing, Pariz (Oblikovanje nabora talentov EU: nov pristop k upravljanju migracij za Evropo).

Boljše zakonite migracijske poti v EU lahko pripomorejo k zapolnjevanju prostih delovnih mest, hkrati pa koristijo tudi državam izvora.

Industrija EU stalno poziva, da mora Evropa postati privlačnejša za talente iz tretjih držav. Za to so potrebni proaktivni ukrepi za povezovanje delodajalcev in delavcev. To je prepoznalo že več držav članic, kar dokazuje čedalje večje število delovnih dovoljenj, izdanih za namene zaposlovanja državljanom tretjih držav⁵⁴. EU si prizadeva podpreti države izvora pri krepitvi njihove gospodarske baze in človeškega kapitala s partnerstvi za privabljanje talentov. Pri privabljanju talentov na svetovni ravni so potrebne ciljno usmerjene pobude na področju delovnih migracij, da bi odpravili pomanjkanje, ki ga ni mogoče zadovoljiti z domačo delovno silo, hkrati pa upoštevati upe državljanov tretjih držav in prednostne naloge držav izvora. Partnerstva za privabljanje talentov med EU in tretjimi državami združujejo neposredno podporo programom mobilnosti za delo ali usposabljanje ter razvoj zmogljivosti in naložbe v človeški kapital⁵⁵, da imajo enakovredne koristi tako države članice kot tudi partnerske države in poslovne skupnosti na obeh straneh ter upravičeni posamezniki. Po podatkih OECD so le štiri države članice EU⁵⁶ med desetimi najuspešnejšimi državami pri privabljanju visoko izobraženih talentov in podjetnikov iz tujine. Ena od teh je Švedska z ugodnimi vizumskimi pogoji za podjetnike ter vključujočim in družinam prijaznim okoljem⁵⁷. Politike morajo tudi olajšati uspešno vključevanje državljanov tretjih držav v evropske družbe, pri čemer sta vključevanje in spoštovanje temeljnih vrednot in načel EU tako pravica kot tudi dolžnost.

Švedska privablja in zadrži mednarodne talente z **novim dovoljenjem za prebivanje za visoko usposobljene državljane tretjih držav** in okrepljenimi nadzornimi ukrepi za boj proti zlorabam

Povezovanje ponudbe delovnih mest in povpraševanja po njih ter orientacija v okviru zakonitih migracijskih poti sta pogosto zapletena in draga tako za migrante kot za delodajalce. Dostop do trga dela bi bilo treba olajšati tako, da se zakonitim migrantom zagotovijo pošteni delovni pogoji. To se doseže s hitrim priznavanjem tujih kvalifikacij in podporo pri premagovanju upravnih in jezikovnih ovir. Na primer **Češka** je vzpostavila namensko orodje IT za oceno potreb po delovni sili, ki bi jih bilo mogoče pokriti z migracijami, **Grčija** pa ima uporabnikom prijazno spletno platformo za boljše usklajevanje ponudbe in povpraševanja po znanjih in spretnostih. Spodbujati bi bilo treba bolj usklajen pristop k usklajevanju potreb delodajalcev, ki iščejo delavce v EU, in iskalcev zaposlitve. Migranti so pogosto zaposleni na delovnih mestih, ki ne ustrezajo njihovim znanjem in spretnostim, in sicer jih je skoraj 40 % previsoko kvalificirani za svoja delovna mesta (za primerjavo: takih je 20 % državljanov EU). Državljanji tretjih držav in osebe z migrantskim ozadjem pogosto trpijo tudi zaradi diskriminacije in slabih delovnih pogojev ter nimajo ustreznega jezikovnega znanja. Zato imajo državljani tretjih držav nižjo stopnjo zaposlenosti kot državljani države članice ali državljani drugih držav EU, kar velja tudi za mlade⁵⁸. To dodatno upravičuje potrebo po dobro organiziranih in urejenih poteh za delovno imigracijo v EU.

⁵⁴ Leta 2022 je bilo iz razlogov, povezanih z zaposlitvijo, izdanih približno 1,6 milijona dovoljenj za prebivanje.

⁵⁵ Vključno z razvojem znanj in spretnosti, poklicnim in strokovnim izobraževanjem in usposabljanjem ter operacionalizacijo programov izmenjave na podlagi dela.

⁵⁶ Nizozemska, Švedska, Luksemburg, Danska.

⁵⁷ OECD, Indicators of Talent Attractiveness (Kazalniki privlačnosti talentov).

⁵⁸ Evropska migracijska mreža (2019), Poročilo o vključevanju državljanov tretjih držav na trg dela v državah članicah EU.

Ključna orodja na ravni EU:

- Revidirana **direktiva o modri karti EU**⁵⁹, ki se bo uporabljala od 19. novembra 2023, bo v EU olajšala zaposlovanje visokokvalificiranih delavcev.
- **Direktiva o enotnem dovoljenju**⁶⁰ vzpostavlja enotno dovoljenje, ki podeljuje pravico do dela, in delavcem iz tretjih držav zagotavlja niz pravic, **direktiva o dolgoročnem prebivanju**⁶¹ pa določa pravila za pridobitev statusa rezidenta EU za daljši čas. Obe direktivi sta v postopku revizije, da bi racionalizirali in olajšali vključevanje državljanov tretjih držav ter okrepili njihove pravice.
- **Partnerstva za privabljanje talentov** z izbranimi tretjimi državami (Marokom, Tunizijo, Egiptom, Bangladešem, Pakistanom⁶²) krepijo zakonite poti za mednarodno mobilnost delovne sile in razvijajo talente na vzajemno koristen način, pri katerem so upoštevani pomisleki partnerskih držav.
- V **Akcijskem načrtu za integracijo in vključevanje za obdobje 2021–2027**⁶³ je predlagana podpora državam članicam z ukrepi, med drugim za izboljšanje zaposlitvenih možnosti in priznavanja kvalifikacij migrantov ali razvoj vključujočega izobraževanja in usposabljanja.
- **Sporazumi o prosti trgovini** s tretjimi državami, vključno s sporazumi z Avstralijo, Indonezijo, Indijo in Tajsko, o katerih potekajo pogajanja, bi morali vključevati določbe za podporo gibanju usposobljenih strokovnjakov.

Naslednji ključni koraki:

- Komisija bo novembra 2023 predstavila **sveženj o mobilnosti talentov**, ki vključuje predlog za nabor talentov EU, zasnovan kot platforma IT za lažje povezovanje delodajalcev v EU in iskalcev zaposlitve iz tretjih držav, priporočilo Komisije o priznavanju kvalifikacij državljanov tretjih držav in predlog priporočila Sveta o okviru za učno mobilnost.
- Države članice in Komisija bodo prek **platforme za delovne migracije** dodatno okrepile sodelovanje pri olajševanju migracij, da bi odpravile regionalno pomanjkanje delovne sile v vseh državah članicah.

4. IZVAJANJE NABORA ORODIJ ZA DEMOGRAFIJO

Nabor orodij za demografijo je lahko v pomoč za mobilizacijo politik na ravni EU in nacionalni ravni. Komisija poziva države članice, naj vzpostavijo in izvajajo integrirane politike za obravnavanje demografskih sprememb in v vse politike vključijo demografska vprašanja. Države članice spodbuja, naj orodja, ki so na voljo na ravni EU, uporabljajo v kombinaciji z

⁵⁹Direktiva (EU) 2021/1883 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. oktobra 2021 o pogojih za vstop in prebivanje državljanov tretjih držav za namen visokokvalificirane zaposlitve in razveljavitvi Direktive Sveta 2009/50/ES.

⁶⁰ Direktiva 2011/98/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o enotnem postopku obravnavanja vloge za enotno dovoljenje za državljane tretjih držav za prebivanje in delo na ozemlju države članice ter o skupnem nizu pravic za delavce iz tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državi članici.

⁶¹Direktiva Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas.

⁶² O partnerstvih za privabljanje talentov se razpravlja tudi z Nigerijo in Senegalom.

⁶³Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Akcijski načrt za integracijo in vključevanje za obdobje 2021–2027 (COM(2020) 758 final).

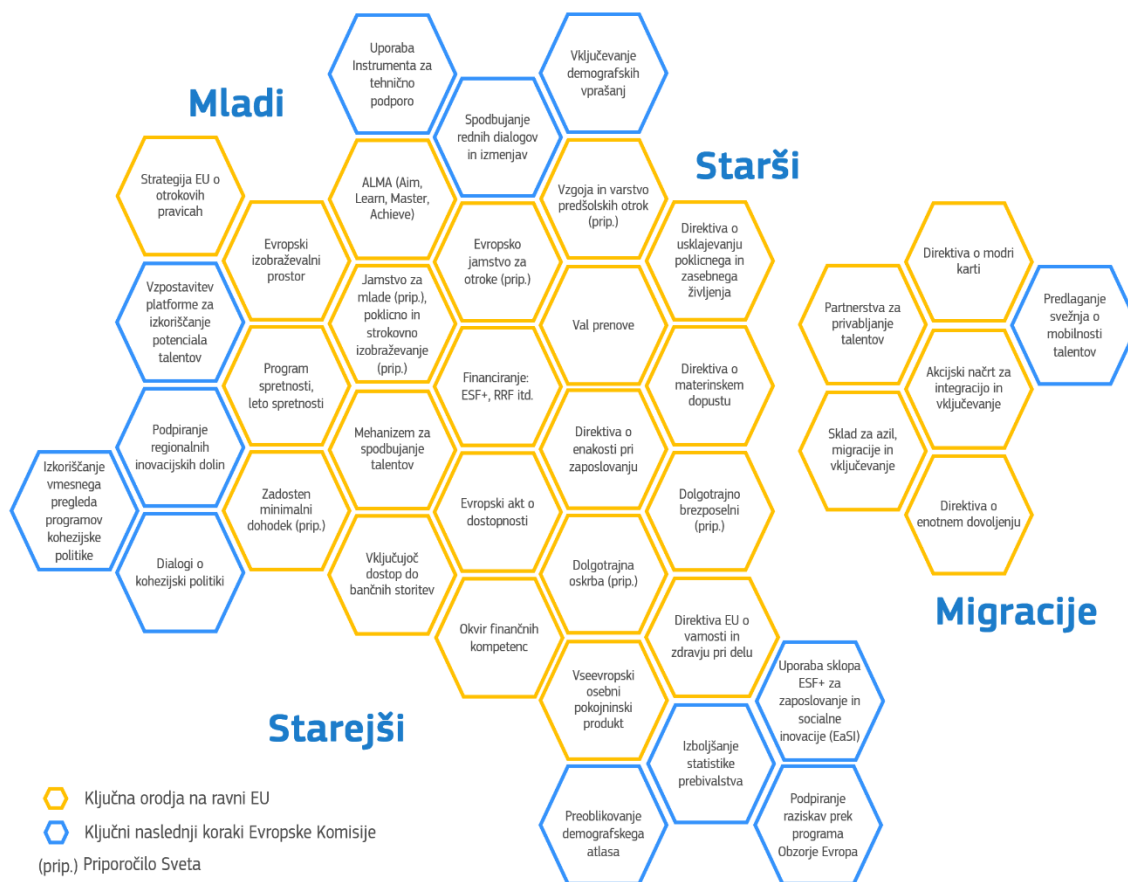
nacionalnimi politikami. V okviru procesa evropskega semestra so bila za posamezne države članice izdana specifična priporočila o ustreznih področjih, kot so pokojnine, zdravstveno varstvo in dolgotrajna oskrba (vključno z njihovo ustreznostjo in vzdržnostjo), nega in varstvo otrok, obdavčitev, socialna stanovanja, znanja in spretnosti, izobraževanje odraslih in politike zaposlovanja. Ukrepi, ki obravnavajo demografske spremembe in njihove vplive, prispevajo tudi k širšemu družbenemu napredku v skladu s cilji trajnostnega razvoja.

Enakost spolov, nediskriminacija in medgeneracijska pravičnost morajo biti v središču političnih odločitev. Izbrane kombinacije politik morajo vedno varovati enakost spolov in enake možnosti ter k njim prispevati, zlasti z izboljšanjem učinkovitega dostopa žensk do trga dela in omogočanjem ljudem v Evropi, da uresničijo svoje osebne želje in odločitve. V zvezi s tem je ena od ključnih političnih rešitev široko formalno zagotavljanje cenovno dostopnega in visokokakovostnega otroškega varstva ter dolgotrajne oskrbe. Hkrati se izvajajo in podpirajo politične rešitve, ki ustvarjajo medsebojno korist za več ali vse generacije, in sicer na raznih področjih politike, kot so izobraževanje in usposabljanje (npr. medgeneracijsko učenje, ki spodbuja znanje in skupaj gradi spretnosti), stanovanja in oskrba (npr. medgeneracijsko bivanje in oskrba v skupnosti, vključno s storitvami dnevne oskrbe odraslih) ter na delovnem mestu (npr. večgeneracijska delovna sila, ki izpolnjuje različne potrebe in vlaga v dvosmerne prenose znanja in spretnosti med generacijami).

Od leta 2006 je Nemčija vzpostavila več kot **540 večgeneracijskih hiš**, ki so „osrednja srečališča“ za spodbujanje socialne kohezije med generacijami. Ti centri podpirajo okoliške skupnosti pri reševanju izzivov demografskih sprememb na lokalni ravni.

Politike držav članic za obravnavanje demografskih sprememb bi morale temeljiti na lokalnih razmerah. Ker se različne države članice in regije soočajo z različnimi izzivi, bi bilo treba politične odzive oblikovati in izvajati v okviru dejavnega sodelovanja z regionalnimi in lokalnimi organi. Pomembno vlogo imajo tudi javne službe za zaposlovanje, socialni partnerji in organizacije civilne družbe. Komisija je pri tem pripravljena podpreti države članice, tudi z olajševanjem vzajemnega učenja in izmenjave dobrih praks na vseh ravneh, na primer v okviru mehanizma za spodbujanje talentov, ki podpira regije EU pri obravnavanju vpliva demografskega prehoda. Komisija bo poleg tega specifičnim izzivom, povezanim z demografijo podeželskih območij, posebno pozornost namenila v svojem prihodnjem poročilu o izvajanju dolgoročne vizije za podeželska območja, ki bo predvidoma objavljeno v začetku leta 2024.

NABOR ORODIJ ZA DEMOGRAFIJO: KLJUČNA ORODJA NA RAVNI EU, KI SO NA VOLJO DRŽAVAM ČLANICAM

Digitalne tehnologije lahko okrepijo konkurenčne prednosti Evrope in pomagajo izravnati vplive demografskih sprememb. Umetna inteligenca in avtomatizacija že preoblikujeta gospodarstvo in trge dela v Evropi. Če so ukrepi politike za spodbujanje inovacij in obsežnejše uporabe tehnologij dobro načrtovani in izvedeni, lahko prispevajo k izravnavi vplivov demografskih sprememb na produktivnost in vzdržnost javnih financ. Poleg tega lahko tehnologija izboljša stroškovno učinkovitost, dostopnost in kakovost zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe, tudi na podeželskih in oddaljenih območjih, za starejše, invalide in osebe z omejeno mobilnostjo. Poleg tega lahko digitalna orodja s spodbujanjem bolj zdravega in aktivnega življenja prispevajo k dobremu počutju starajočega se prebivalstva. Olajšajo lahko tudi družbeno udejstvovanje in blažijo družbeno izolacijo starejših, zlasti kadar se uporabljajo kot sredstvo za olajševanje resnične medosebne interakcije.

Poleg zgoraj navedenih regulativnih instrumentov in okvirov politik so na ravni EU na voljo številni instrumenti financiranja za podporo državam članicam. Mehanizem za okrevanje in odpornost spodbuja reforme in naložbe v vseh štirih stebrih nabora orodij, zlasti s približno 8 milijardami EUR za vzgojo in varstvo predšolskih otrok⁶⁴, približno 43,2 milijarde

⁶⁴ Podatki na dan 28. septembra 2023. Podatki temeljijo na metodologiji označevanja stebrov za preglednico kazalnikov okrevanja in odpornosti ter ustrezajo ukrepom, ki spadajo pod področje politike „vzgoja in varstvo predšolskih otrok“ kot primarno ali sekundarno področje politike. Za

EUR za izobraževanje⁶⁵, približno 41,7 milijarde EUR za izpopolnjevanje in preusposabljanje⁶⁶, približno 48,2 milijarde EUR za podporo zdravstvenemu varstvu in dolgotrajni oskrbi⁶⁷ ter približno 15,1 milijarde EUR za socialna stanovanja in socialno infrastrukturo⁶⁸. V partnerskih sporazumih za obdobje 2021–2027 je 26 držav članic demografijo opredelilo kot velik izziv za svoja ozemlja, ki ga je treba obravnavati s podporo skladov kohezijske politike. Evropski socialni sklad plus, ki je glavni instrument EU za naložbe v ljudi, skupaj z državami članicami usmerja skoraj 7 milijard EUR v spodbujanje spolno uravnoteženo zastopanost spolov v svetu dela, enakih delovnih pogojev ter boljšega usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, poleg tega pa še 427 milijonov EUR v podporo aktivnemu in zdravemu staranju delavcev. Prihodnji vmesni pregled programov kohezijske politike⁶⁹, ki bo končan do sredine leta 2025 in bo temeljil na priporočilih za posamezne države, sprejetih leta 2024, bo priložnost za oceno položaja teh regij in morebitno prilagoditev načrtovanja programov v okviru skladov kohezijske politike. Poleg tega se s programom Obzorje Evropa s 43 milijoni EUR financirajo raziskave za omilitev pomanjkanja strokovno usposobljene delovne sile ter neskladij v znanju in spretnostih, s 27 milijoni EUR pa za obravnavanje socialno-ekonomskih vplivov demografskih sprememb.

Za učinkovito obvladovanje demografskih sprememb so potrebni celoviti, visokokakovostni in razčlenjeni podatki ter zmogljivost na ravni EU in nacionalni ravni za zbiranje in ocenjevanje podatkov in strokovnega znanja, ki so potrebni za analize in smernice o ustreznih rešitvah. Ključno je tudi usklajevanje prizadevanj. Na nacionalni ravni so države članice izvedle ali začele izvajati ocene demografskih sprememb in njihovih vplivov, na primer **Nizozemska** prek novega državnega odbora za demografski razvoj 2050. Te dejavnosti dopolnjujejo evropski statistični podatki o prebivalstvu in migracijah ter na ravni EU demografski atlas, ki poleg drugih orodij, kot je opazovalna skupina EU za podeželje, na tem področju že zagotavljajo izjemno zbirko podatkov, interaktivnih zemljevidov in grafov. Vendar bo treba več pozornosti nameniti vzpostavitvi dokazne podlage in izboljšanju zmogljivosti zbiranja podatkov za ocenjevanje in nadaljnje predvidevanje demografskih trendov in njihovih posledic, vključno s tem, kako bi lahko politike bolje oblikovali, da bodo ustrezale spreminjajočim se kohortam starejših v naših družbah. Pomemben korak v to smer je predlog uredbe o evropski statistiki o prebivalstvu in stanovanjih⁷⁰, katere cilj je posodobitev in povezovanje statistike o demografiji, mednarodnih migracijah ter popisu prebivalstva in stanovanj.

novejše informacije in podatke o mehanizmu za okrevanje in odpornost glej tudi Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju mehanizma za okrevanje in odpornost: Pot naprej (COM(2023) 545 final, str. 2).

⁶⁵ Prav tam. Podatki ustrezajo ukrepom, dodeljenim področju politike „splošno, poklicno in visokošolsko izobraževanje“ kot primarnemu ali sekundarnemu področju politike.

⁶⁶ Prav tam. Podatki ustrezajo ukrepom, dodeljenim področjem politike „izobraževanje odraslih“, „zelena znanja in spretnosti ter delovna mesta“ in/ali „človeški kapital v digitalizaciji“ kot primarnemu ali sekundarnemu področju politike.

⁶⁷ Prav tam. Podatki ustrezajo ukrepom, dodeljenim področjem politike „zdravstveno varstvo“ in/ali „dolgotrajna oskrba“ kot primarnim ali sekundarnim področjem politike.

⁶⁸ Podatki na dan 5. oktobra 2023. Podatki ustrezajo ukrepom, dodeljenim področju politike „socialna stanovanja in druga socialna infrastruktura“ kot primarnemu ali sekundarnemu področju politike.

⁶⁹ Evropski sklad za regionalni razvoj, Evropski socialni sklad plus, Kohezijski sklad in Sklad za pravični prehod.

⁷⁰ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o evropski statistiki o prebivalstvu in stanovanjih, spremembi Uredbe (ES) št. 862/2007 in razveljavitvi uredb (ES) št. 763/2008 in (EU) št. 1260/2013 (COM(2023) 31 final).

Ukrepi Komisije za izboljšanje razpoložljivih orodij:

Okrepitev zbirke podatkov in dokazne podlage

- Preoblikovanje **demografskega atlasa** v dinamično platformo za ustvarjanje in razširjanje znanja o demografiji na ravni EU, kar bo olajšalo izmenjave med državami članicami.
- Podpora državam članicam v okviru evropskega statističnega sistema pri **izboljšanju njihove statistike prebivalstva in stanovanj** ter izvajanju inovativnih ukrepov na podlagi prihodnjega regulativnega okvira za evropsko statistiko o prebivalstvu in stanovanjih.
- Podpiranje analitičnih dejavnosti v okviru **sklopa Evropskega socialnega sklada plus za zaposlovanje in socialne inovacije** v letu 2024, pri čemer bodo obravnavani ključni vidiki demografskega razvoja, zlasti v zvezi z dolgoživostjo, staranjem in dolgotrajno oskrbo.
- Podpora **raziskavam prek programa Obzorje Evropa**, in sicer raziskavam o odzivih politike na demografske izzive, vključno s študijo o posledicah naraščajoče potrebe po dolgotrajni oskrbi (porast potreb po oskrbi), ki bo objavljena do leta 2025.

Podpora pregledu in nadgradnji politik v zvezi z demografijo na vseh ravneh

- V sodelovanju s predsedstvom bo Komisija spodbujala **redne dialoge in izmenjave** z državami članicami prek namenskih struktur in virov o vseh razsežnostih demografije.
- Uporaba **Instrumenta za tehnično podporo**, da se nacionalnim organom na njihovo zahtevo nudi pomoč pri razvoju ali posodobitvi nacionalnih strategij za obravnavanje demografskih sprememb, zlasti v okviru vodilnih pobud Dajmo prednost mladim, Znanja in spretnosti, Premagovanje ovir za regionalni razvoj ter Integracija migrantov in privabljanje talentov.
- Objava **devetega kohezijskega poročila** v začetku leta 2024, kar bo priložnost za razmislek, kako kohezijska politika pomaga državam članicam pri reševanju demografskih izzivov.
- **Vključevanje demografskih vprašanj** v ustrezne predloge politik **na ravni EU** in po potrebi v priložene ocene učinkov.
- **Organizacija tematske konference v prvi polovici leta 2024** za razmislek o tem, kako lahko sistemi in politike ohranjajo dolgoživost v Evropi, in sicer na podlagi ključnih ugotovitev poročil o ustreznosti pokojnin in staranju.

Zagotoviti, da nobena regija v EU ne bo prezrta

- Vzpostavitev **platforme za izkoriščanje potenciala talentov** 23. in 24. novembra 2023 in objavljanje nadaljnjih razpisov v okviru mehanizma za spodbujanje talentov.
- Namenitev posebne pozornosti specifičnim izzivom, povezanim z demografijo podeželskih območij, v prihodnjem **poročilu o izvajanju dolgoročne vizije za podeželska območja**.
- Podpora oblikovanju **100 regionalnih inovacijskih dolin**, v kar bodo vključene regije EU z manjšo inovacijsko uspešnostjo. Temu bo namenjenih 100 milijonov EUR iz programa Obzorje Evropa in 70 milijonov EUR iz instrumenta za medregionalne naložbe v inovacije v okviru ESRR.
- Reden dialog o demografskih izzivih in podpori iz ustreznih skladov v **ustrezni strokovni**

skupini Komisije, ki obravnava sklade kohezijske politike⁷¹, da bi se demografski izzivi ustrezno obravnavali v celotnem načrtovanju in izvajanju programov.

- Pozivanje držav članic, naj izkoristijo prihodnji **vmesni pregled programov kohezijske politike** in programe po potrebi prilagodijo potrebam, ki nastajajo zaradi demografskih izzivov.

5. ZAKLJUČEK

Demografske spremembe bistveno vplivajo na naše življenje in konkurenčnost našega gospodarstva. „Družba dolgoživosti“ nam lahko pomaga, da se prilagodimo in izkoristimo nove priložnosti, vendar se lahko zaradi staranja prebivalstva in zmanjševanja delovno sposobnega prebivalstva zaostrijo obstoječi izzivi, povezani s pomanjkanjem delovne sile, produktivnostjo in javnimi proračuni, kar negativno vpliva na gospodarstvo in vso družbo. Zaradi demografskih trendov se lahko tudi povečajo razlike med regijami in državami, kar bi lahko ogrozilo socialno kohezijo in zaupanje, da naše demokratične institucije lahko zagotovijo splošno blaginjo in blagostanje.

Evropa si mora prizadevati za celosten pristop, ki bo vsem generacijam omogočil, da uresničijo svoje talente in želje. Voditelji in voditeljice EU so v Granadi izrazili odločenost, da bodo vlagali v znanja in spretnosti prihodnosti ter obravnavali demografske izzive. Za izgradnjo odprnega in trajnostnega gospodarstva za ljudi in družbo, v kateri lahko posamezniki uresničijo svoj potencial, je bistveno skrbno uravnatežiti različne cilje politik. Politike EU in nacionalne politike bi morale ljudem po vsej Evropi omogočiti, da uskladijo družinske želje in plačano delo. Naša prizadevanja moramo vedno usmerjati glede na enakost spolov, nediskriminacijo, spoštovanje temeljnih pravic in medgeneracijsko pravičnost. Zaradi hudega pomanjkanja delovne sile, ki pesti podjetja po vsej EU, so ključne tudi zakonite migracije in učinkovito vključevanje državljanov tretjih držav, kar dopolnjuje izkoriščanje potenciala talentov iz Unije. Načrtovani vrh socialnih partnerjev v Val Duchessu v prvi polovici leta 2024 bo priložnost za nadaljnjo obravnavo perečega vprašanja pomanjkanja delovne sile ter znanj in spretnosti. Za splošno obravnavo vprašanja konkurenčnosti je predsednica Komisije zadolžila Maria Draghija, nekdanjega predsednika ECB in predsednika italijanske vlade, da do poletja 2024 pripravi poročilo o prihodnosti konkurenčnosti EU.

S sodelovanjem lahko napredujemo v smeri močne, dinamične, konkurenčne in povezane Evrope. To sporočilo opozarja na ključne reforme in naložbe, potrebne za obravnavanje in obvladovanje demografskih sprememb v Evropi. Kot je navedeno zgoraj, bi jih morali oblikovalci politik v državah članicah izvajati v svojih nacionalnih in regionalnih okvirih s pristopom celotne vlade. Komisija se je zavezala, da bo podpirala države članice pri učinkoviti uporabi razpoložljivih orodij ter da bo orodja v ta namen še naprej razvijala. Oblikovalci politik bi morali pri svojih prizadevanjih spodbujati tudi dejavno udeležbo državljanov in vključevati vse deležnike – socialne partnerje, organizacije civilne družbe in druge –, svoje politike pa

⁷¹ Strokovna skupina za sklade iz uredbe o skupnih določbah, glej C(2021) 7888 final.

prilagoditi lokalnim razmeram. Tako lahko posameznikom in skupnostim pomagamo uspevati ter prispevamo k blaginji in blagostanju sedanjih in prihodnjih generacij.